

GOTICKÝ SLOH

Bc. Lucie Horáková

N-GK FG

4.3.2008

Upravil M. Culek, 2012

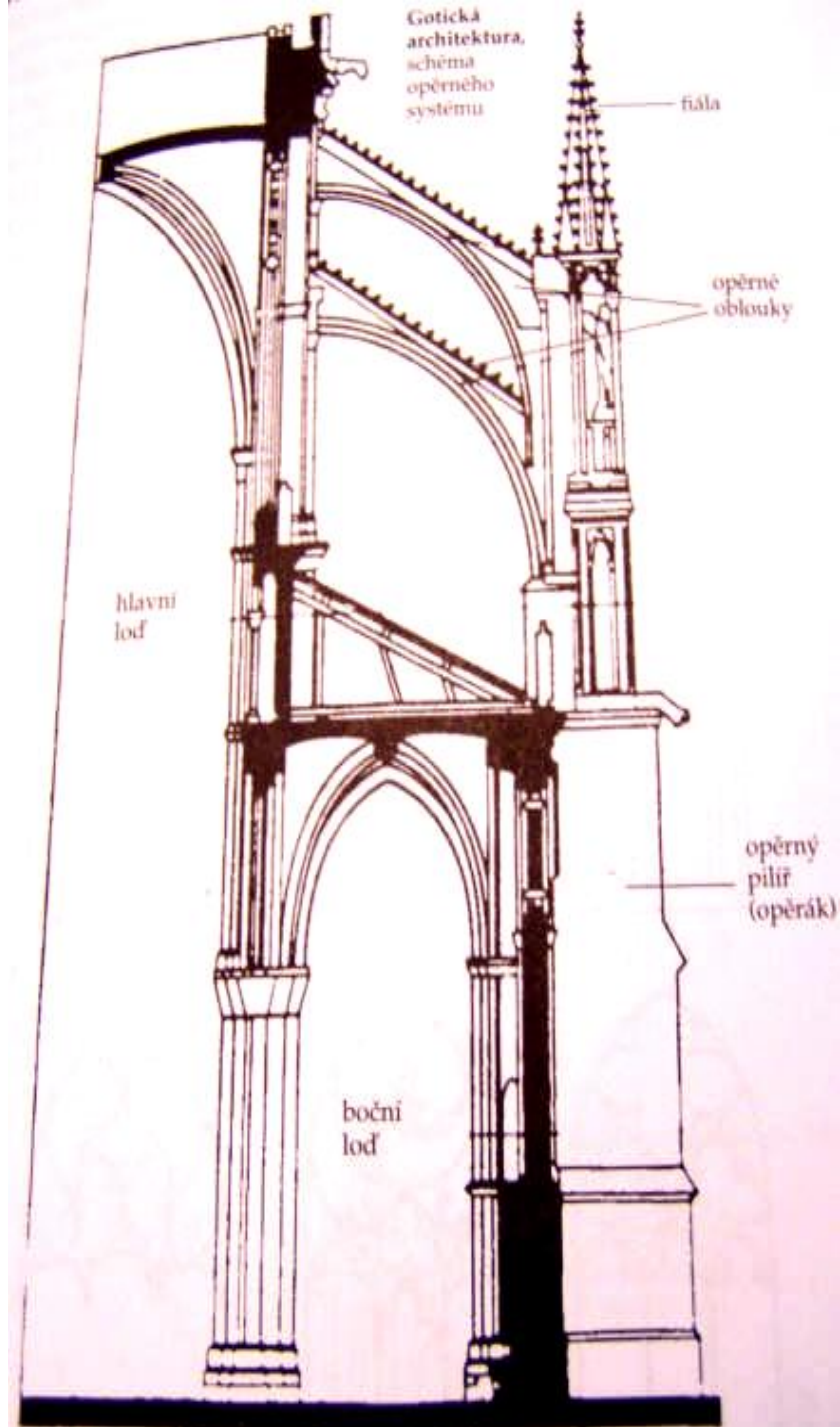
Gotický sloh

- **Vznik:** 1.pol. 12.stol. ve Francii (kraj kolem Paříže), období vrcholného středověku a trvala až do konce středověku. Ve střední Evropě gotické tvarosloví kostelů vytrvalo až do poč. 17. stol.
- Pojem **gotika** – posměšný název pro středověké umění, projev úpadku, přisuzovaná barbarským germánským Gótům
- První stavba – klášterní chrám Saint-Denis u Paříže (1132-1144)

Architektura

- **Hlavní druhy:** kostel, katedrála, klášter, hrad, tvrz, městský palác, dům, mosty, stavby fortifikační (opevňovací)
- **Konstruktivní prostředky:**
 1. Lomený oblouk (ale ne nutně!)
 2. Žebrové klenby křížové
 3. Vnější opěrný systém - u velkých kostelů
- **Charakteristické znaky:**
 1. Dynamismus
 2. Vertikalismus
 3. Odhmotnění
 4. Sjednocení prostoru
 5. Snaha vytvořit pomyslný prostor – obraz nebe

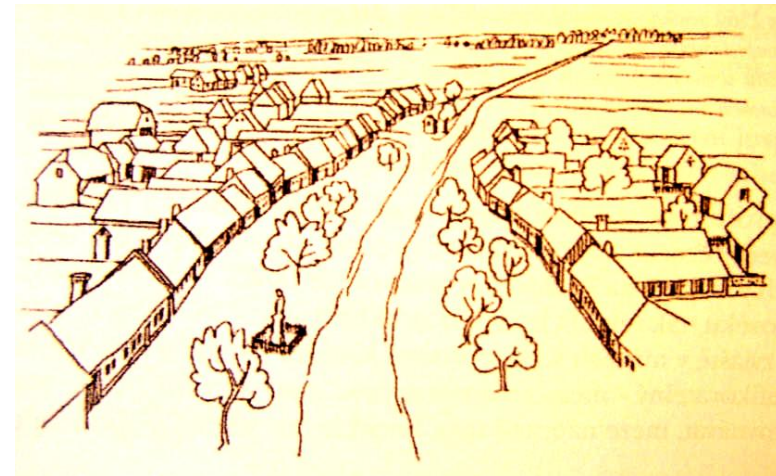
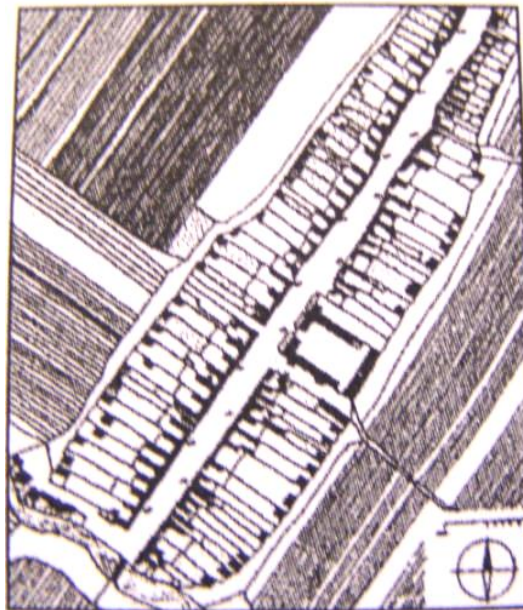
Kolonizace v Česku

- Vnitřní (česká) – byla ještě v době románské **x** vnější (německá 1230 - 1420) – zahuštění starého sídelního území, nové půdorysy vsí a jejich plužin – nové technologie (nástroje), vliv reliéfu, chov hospodář. zvířat
- **Trojpolní zemědělská hospodářská soustava** – modifikace přílohové soustavy, zvýšení výnosnosti plužiny, tři části – jařina, ozim, úhor (lado)
- **Traťová plužina** – rozdělení plužiny na tři ucelené, stejně velké části – tratě
- **Nepravá trať.plužina** – snaha po zcelení stabilizovaných úseků do tratí (vytlačování přílohového systému s úsekovou plužinou)
- **Plužina délková či záhumenicová** (lesní lánové vsi) – osidlování příhodnějších enkláv v méně příznivých lesních oblastí hornatin
- 14.stol. – kulminace odlesnění našich zemí

Vesnice I

■ Typy prostorové struktury vesnic:

1. **Návesní typ** – domy obklopující náves (často rozsáhlá), kolmo k hranám návsi vybíhají za domy pruhy pozemků
2. **Ulicový (silniční) typ** – domy lemují komunikaci (s vodotečí), vliv terénních překážek
3. **Návesní ulicový typ** – kombinace

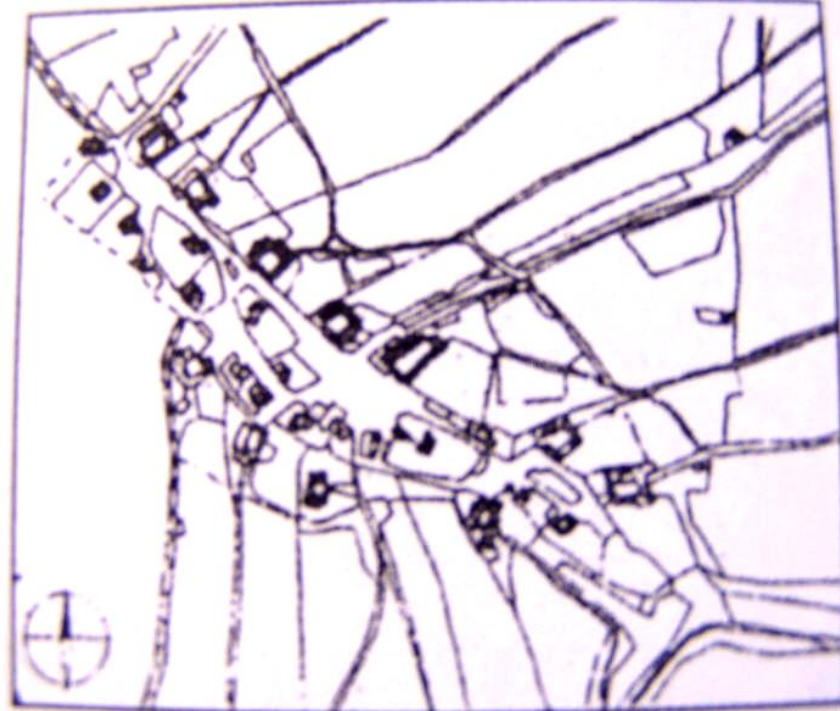
Vesnice II

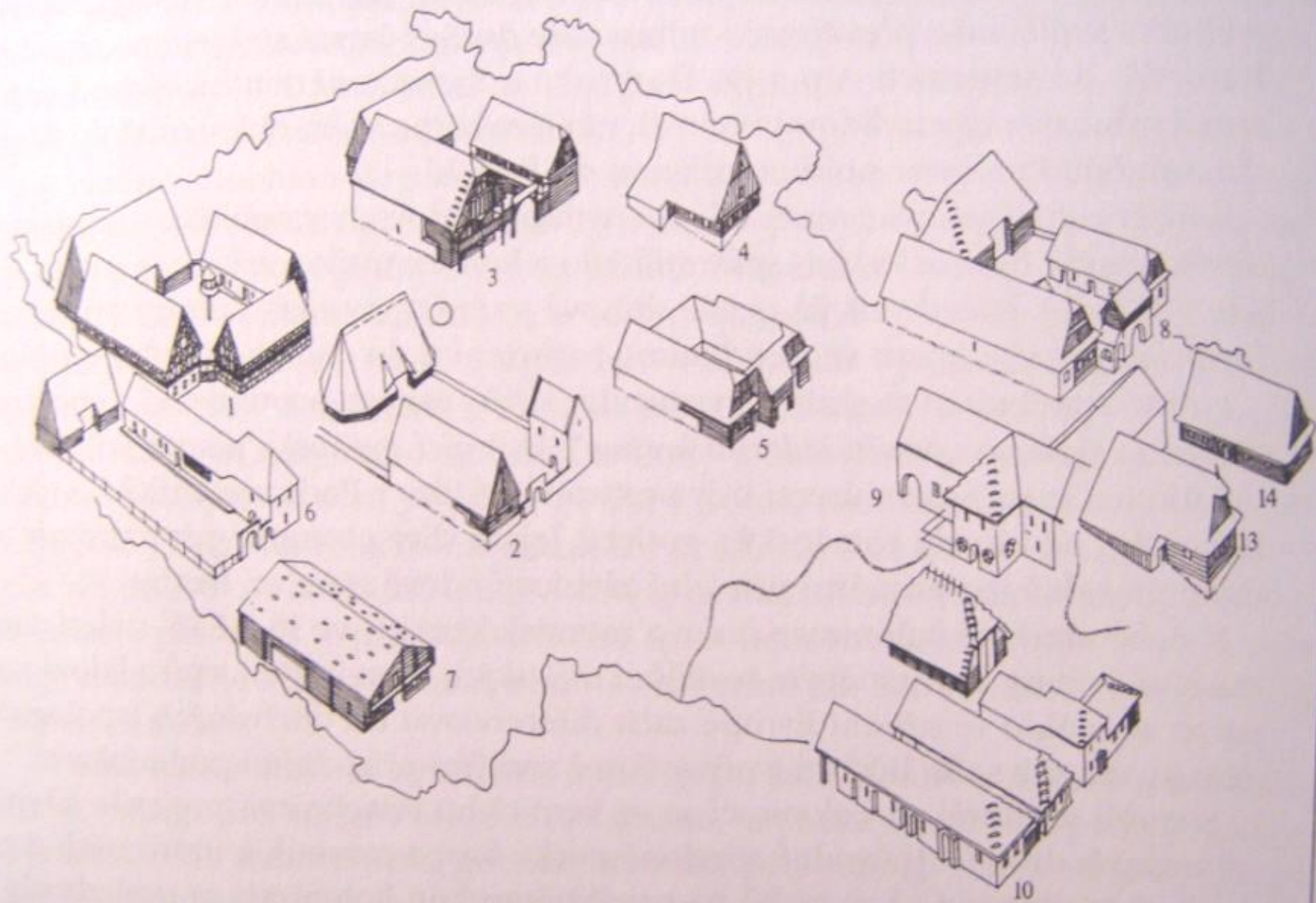
4. **Lesní lánové vsi** – typ okrouhlic, nemají náves, sídla uspořádaná podél vodního toku

5. **Hromadný typ** – domy v nepravidelných shlucích, táhlé svahy středohor

■ Lidová architektura:

Typ stodoly (dodnes) s vysokou sráznou střechou (došky nebo šindel), dřevěná zvonice u kostelů bez věže - zakončené jehlancovou střechou nad bedněním kolem stolice se zvony

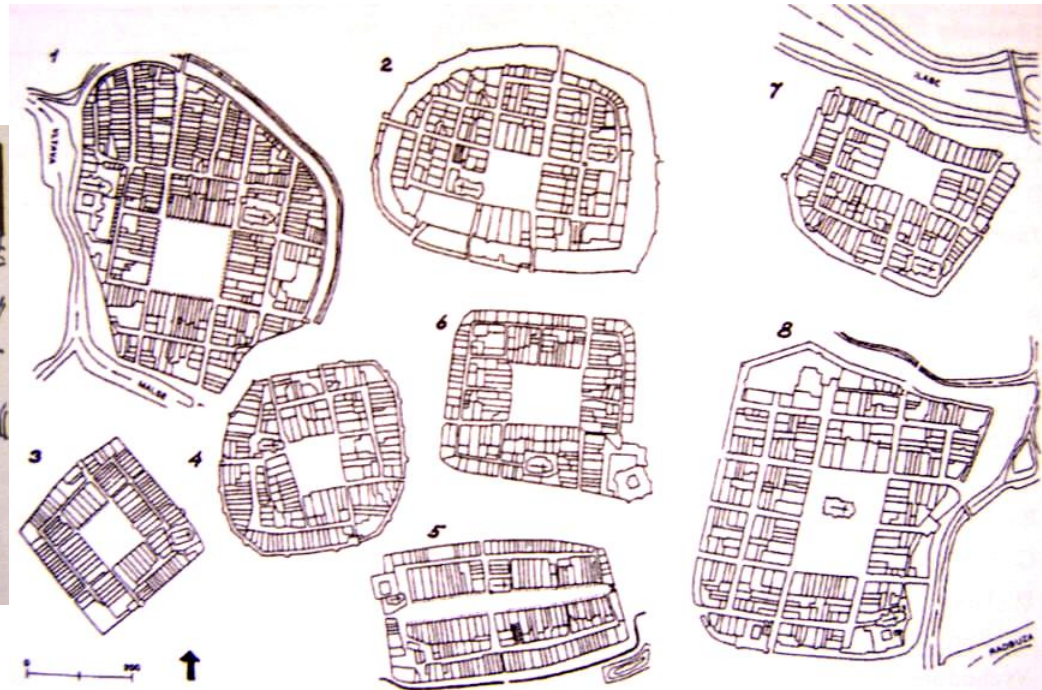

Obr.: Přehled základních typů lidového domu a způsobu regionálně diferenciovaného uspořádání zemědělských usedlostí v ČR

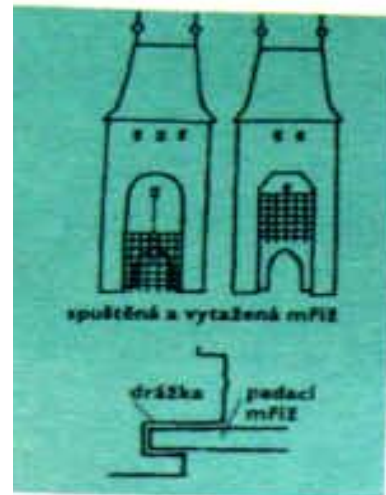
Města

- **Města s právem** – města kolonizační (gotická)
- Zakládání nových měst – **lokátor**
- Na novině (na zeleném drnu), šachovnicový půdorys – přímé linie, pravý úhel, ve středu čtyřúhelné náměstí – tržiště, radnice (síň, šatlava, mučírna, kaple), kostel
- **Uliční čára** – předěl mezi soukromým a veřejným pozemkem

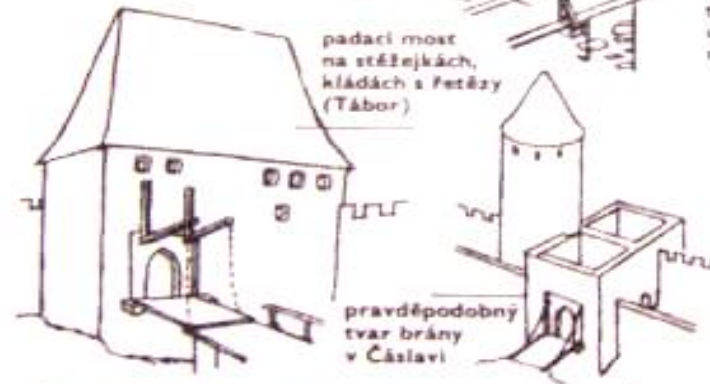
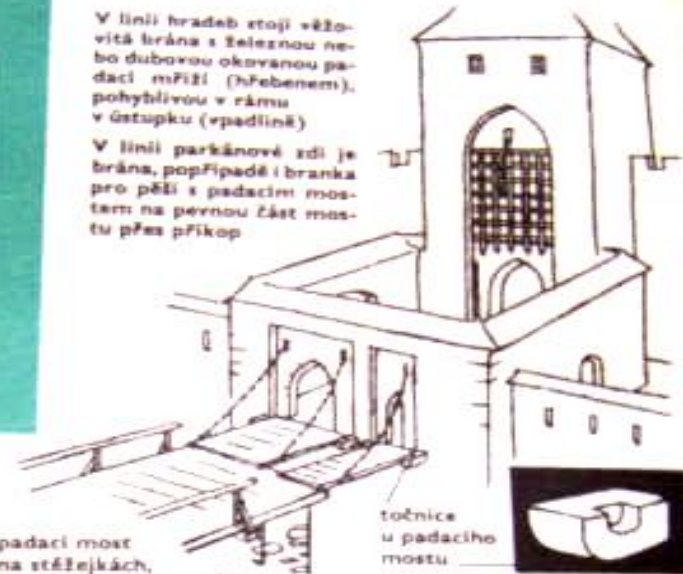
Města - opevnění

- Zahrady, stísněnost, hygiena
- Hradby, věže, brány s padací mříží/mostem
- Vyzdívaný (suchý) příkop, valy

V linii hradeb stojí věžovitá brána s železnou nebo dubovou okovanou padací mříží (hřebenem), pohyblivou v rámu v ústupku (vpadlině)

V linii parkánové zdi je brána, popřípadě i branka pro pěši s padacím mostem na pevnou část mostu přes příkop

Brána věžová průjezdná a s průjezdem mezi dvěma věžemi, odvozená z finských bran

Hrady

- 13. stol.- útočištná věž (bergfrid) – břitová nebo válcová, přístupná z prvního patra, palác, kaple (jen u bohatých stavebníků), opevnění, příkop, hradní studně
- 14.stol.- hranolová věž, srůstání oddělených částí, poté dvoupalácová dispozice bez věže

VÝVOJ HRADU VE 13. A 14. STOLETÍ

13. stol. - v čele hradu štihlá útočištná věž (bergfrid), někdy s břitem, palác na chráněném místě, kaple samostatná (Zvíkov)

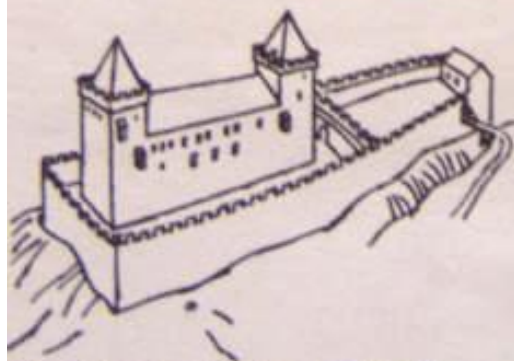
14. stol. - na jeho základku trvá typ ze 13. stol., válcová věž volně v čele, palác vzadu (Kokořín)

Rozčlenění budov hradu trvá, místo bergfritu zaujímá mohutná hranolová věž, dělená patrovými římsami (Karlštejn)

Půdorysné rozfláknutí objevá, jednotlivé budovy spojené hradbou se průčelím vkládají do její lince (Lipnice)

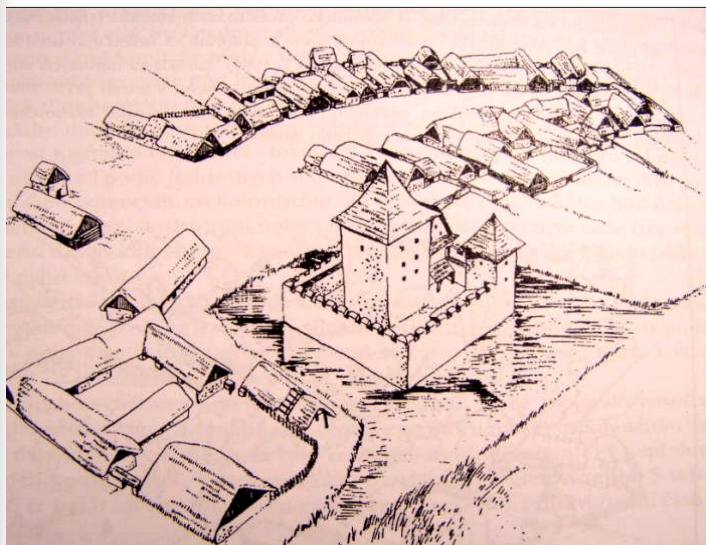
Hlavní části se spojují, věže srůstají s palácem a v obvodu půdorysu se neprojevují (Kašperk)

Základem je dvoupalácová dispozice, vysoká věž chrání nádvoří, věž zcela mizí (Maldřtejn v Českých Budějovicích)

Zemanské tvrže

- Většinou ve vsích, přírodní opevnění, většinou zanikly
- Věžovitá zděná stavení, hranolové kamenné věže

Obr.: Zaniklá střed.ves Mstěnice, okr. Třebíč (rekonstrukce – 15.stol.)

Obr.: Tvrz ve Vyšehořovicích

Kostely

- 13.stol.- hluboké, temné, jednolodní nebo bazilikální s dvojicí věží v záp. průčelí (někdy s příčnou lodí), mezilodní arkády, dlouhé presbyterium (kněžiště)
- 14.stol.- světlý jednotný kazatelský prostor, opouští se bazilika, dvoulodní prostory, pouze jedna věž
- **Katedrály** – hl. ve Francii, u nás chrám sv. Víta v Praze

bazilika pětiodní s příčnou lodí, bez věže

bazilika trojlodní s dvěma věžemi v západním průčelí

bazilika s věžemi po stranách presbyteria

bazilika s jednou věží v ose průčelí

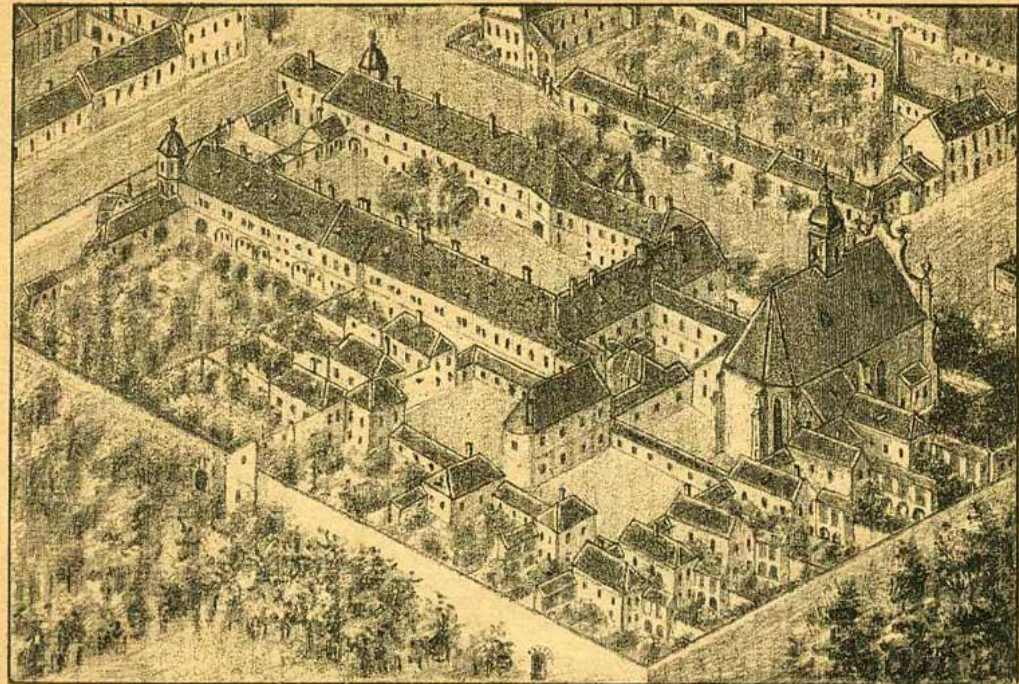
Kláštery

- **Dvojí charakter:**

1. Volně stojící venkovské kolonizační, opevňované
 2. Mendikantské v městech – v linii hradeb, nemají hospodářskou část
- Nesmí se stavět věže – posazení na nároží nad hlavní římsu

- **Kartuziánský klášter** (mnich – vlastní domek na obvodu středového volného prostranství)

Obr.: Kartuziánský klášter Brno (Královo pole), 1875

Ansicht der Karthause bis zum Jahre 1875.

Periodizace

- **Ve Francii:**

1. Raná gotika (12. stol.)
2. Klasická a poklasická gotika (13. a 14. stol.)
3. Pozdní gotika (15. stol.)

- **V Čechách a na Moravě:**

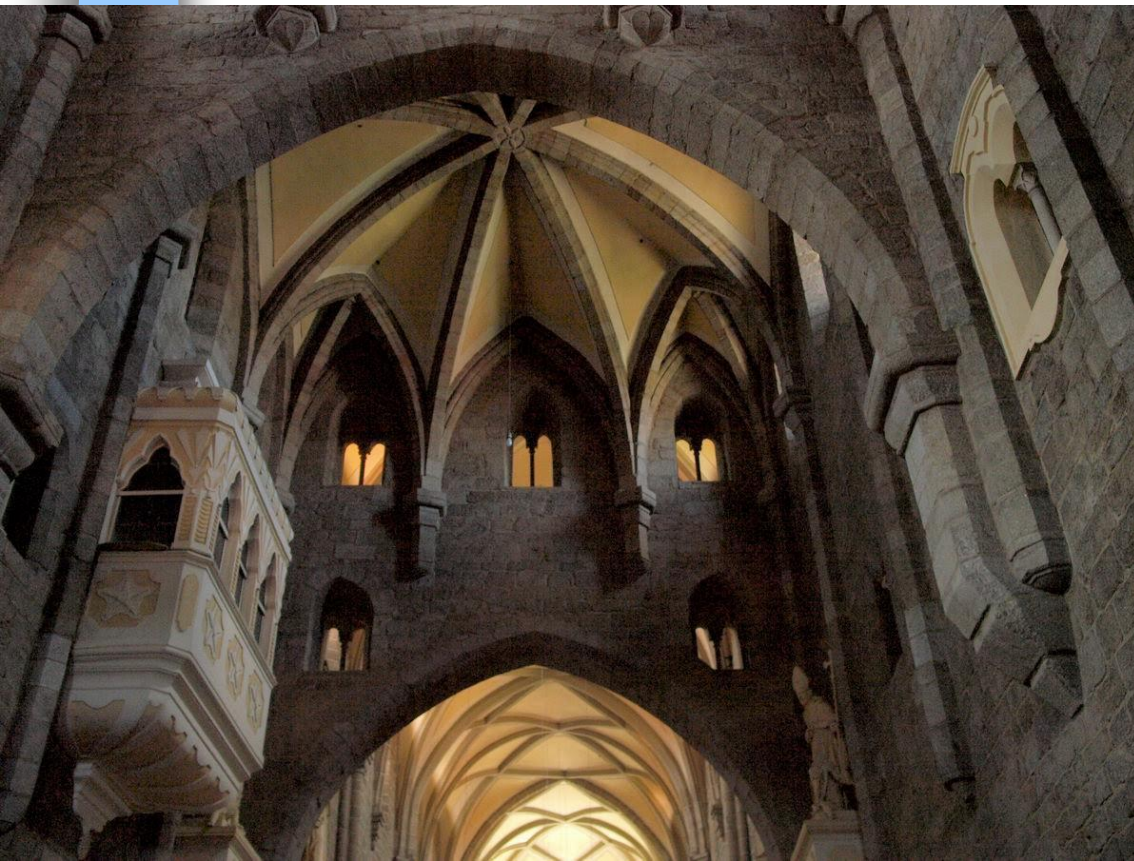
1. Raná, přemyslovská gotika (1230 – 1300)
2. Vrcholná, lucemburská gotika (1300 - 1420)
3. Pozdní, jagellonská gotika (1450 - 1530)

1. Raná, přemyslovská gotika (13. stol.)

- Období za posledních **Přemyslovců** – havelské město a první český františkánský klášter v Praze (1230)

Bazilika sv. Prokopa v
Třebíči – zvenčí
románská, zevnitř gotická

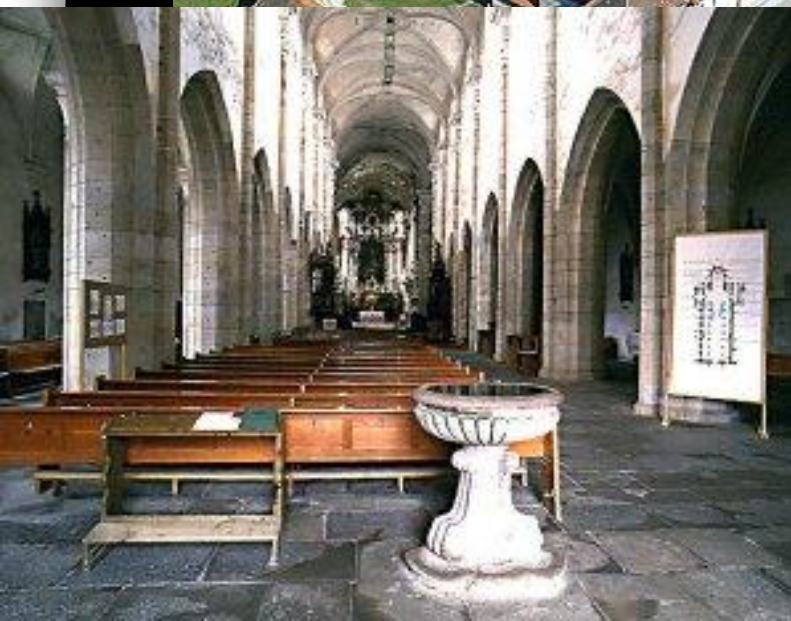

Cistercko-burgundská gotika (cisterciáci z Burgundska)

- Cisterciánský klášter Porta Coeli (Brána nebes), ženský klášter, kamenný portál

- Cisterciánský klášter Zlatá koruna (u Českého Krumlova)

Raně gotické portály na hradě Špilberku v Brně

■ Královské hrady

Křivoklát

Bezděz

Špilberk

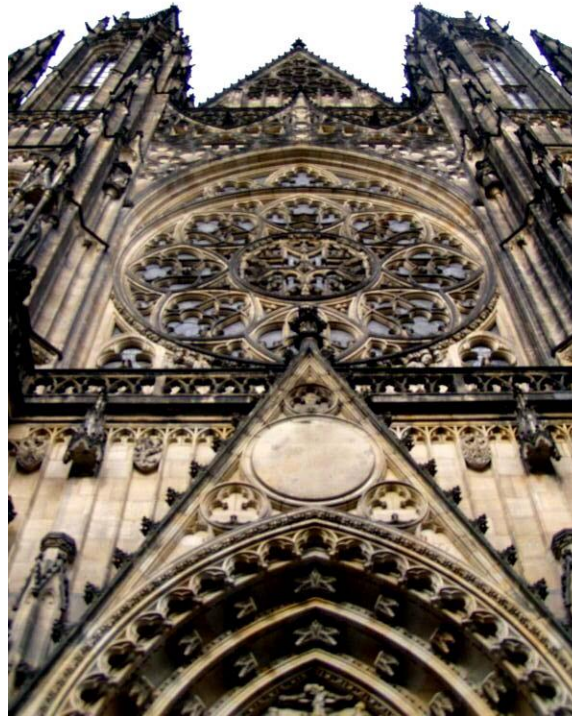

- Městská stavba – staronová synagoga v Praze – nejstarší ve střed. Evropě z konce 13.stol

2. Vrcholná, lucemburská gotika (14. stol.)

- **Karel IV.** – Matyáš z Arrasu,
Petr Parléř – chrám sv. Víta

- Karlův most, Staroměstská mostecká věž

Karlštejn (1348)

- Obranná věž (Velká), kaple sv. Kříže (Mistr Theodorik), Mariánská věž, Císařský palác, Purkrabství, Studniční věž

■ Staroměstská a Novoměstská radnice v Praze

3. Pozdní, jagellonská (vladislavská) gotika (15.stol.).

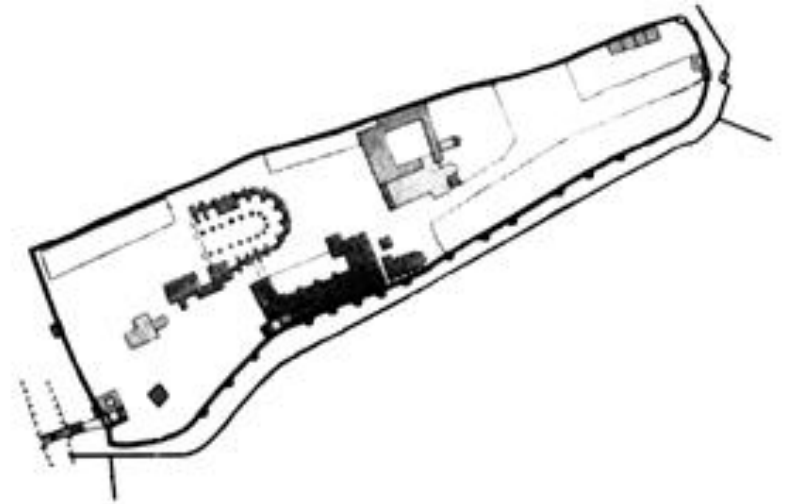
Pozdní gotika je
hravá, zdobená,
typické jsou
zakřivené stavební
prvky a přetínané
pruty žeber i pruty
ostění – portál na
Petrově

- Matěj Rejsek z Prostějova
– Prašná brána, chrám sv. Barbory v Kutné Hoře

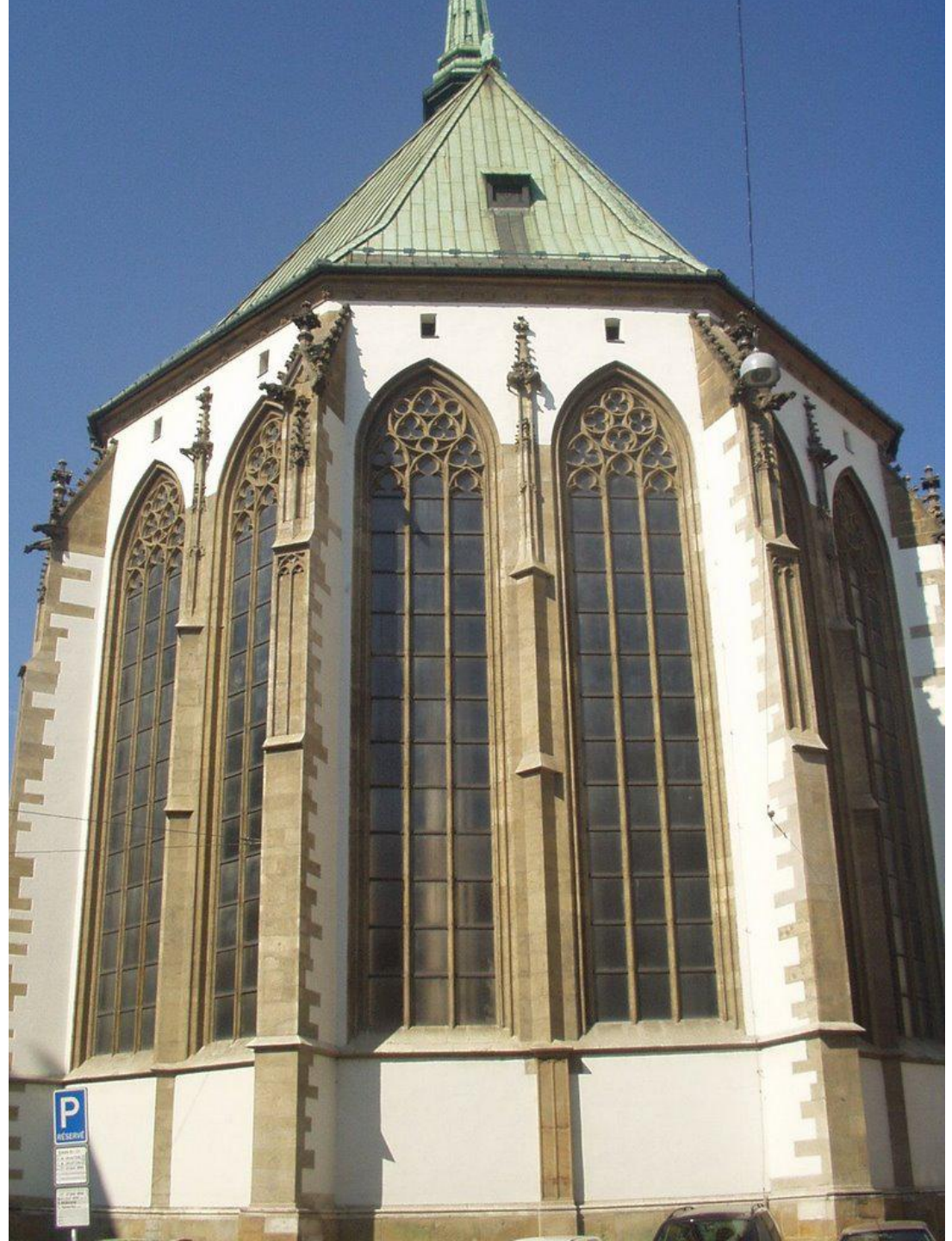
■ **Benedikt Ried** – Vladislavský sál, opevnění Pražského hradu

- Portál radnice – Brno
- Městské brány – Zelená brána v Pardubicích

Znáte ...

Děkuji za pozornost

Citace

- Herout, J.: *Staletí kolem nás. Přehled stavebních slohů*. 1. vyd., Praha, 1961. 238 s. Bez ISBN.
- Löw, J., Míchal, I.: *Krajinný ráz*. 1. vyd., Lesnická práce, Kostelec nad Černými lesy, 2003. 552 s. ISBN 80-863-8627-9.
- Mráz, B.: *Dějiny výtvarné kultury*. 3. vyd., Praha, 1998. 183 s. ISBN 80-85970-23-6.
- http://www.satalka.cz/slohy/gotika/banner_gotika.html
- <http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/185789-goticky-sloh>
- <http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/129898-goticka-architektura>
- <http://skokan.kvalitne.cz/ZSO/UvodZSO1.htm>